

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасне управління на мікрорівні ґрунтується на узагальненій оцінці можливостей підприємств для їх функціонування та динамічного розвитку. Така оцінка в наукових працях, а потім і в практичній діяльності стала виражатися за допомогою таких понять, як "виробничий потенціал", "трудова потенціал", "іноваційний потенціал", "фінансовий потенціал" і інші. У системі вони описують різноманітні, але взаємозв'язані сторони існування і життєдіяльності підприємства. Більш того, усі вони відображають рівень використання тих, чи інших ресурсів, і впливають на результати виробничо-господарської діяльності підприємства будь якої галузі, форми власності та напрямку діяльності. Тому на нашу думку їх можна об'єднати в одне інтегруюче поняття - "виробничо-господарський потенціал", який має внутрішню цілісність і якби завершує понятійний ряд потенціалів, що дотепер використовуються в економічних дослідженнях [1].

В теперішній час в розвитку уявлень про потенціал можливо виділити три напрямки.

Представники першого напрямку стверджують, що потенціал - це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів. Визначаючи категорію, що досліджується, необхідно взяти до уваги положення цих авторів про те, що поняття "потенціал" і "ресурси" не слід протипоставляти. Потенціал представляє собою узагальнену, збірну характеристику ресурсів, прив'язану до місця та часу. "Ресурсне" розуміння потенціалу має важливе значення для планування та управління виробничою діяльністю, але не вичерпує усіх його характеристик.

Друга група авторів представляє потенціал як систему матеріальних та трудових факторів (умов, складових), забезпечуючих досягнення мети виробництва. Аналізую дослідження цієї групи авторів можна зробити висновок про те, що пошук шляхів підвищення результатів виробничо-господарської діяльності повинен базуватися не на досягнутому рівні використання ресурсів, а виходити з потенціальних можливостей виробництва.

Вчені третього напрямку розглядають потенціал як здатність комплексу ресурсів системи вирішувати намічені перед нею задачі. Потенціал, на їх думку, це цілісне уявлення єдності структури і функції об'єкту, прояв їх взаємозв'язку, вираз сукупної можливості колективу для виконання яких-небудь задач [2].

Викладене свідчить, що домінує однобічний підхід щодо економічного трактування суті потенціалу або як сукупності ресурсів, або як можливості господарської системи до випуску продукції, або як можливості виробничих сил до досягнення певного ефекту.

Таким чином, теоретико-методологічне визначення поняття потенціалу та обґрунтування впливаючих на рівень його використання чинників є актуальним, має не тільки важливе наукове, але й практичне значення, оскільки уявлення про його зміст визначає підхід до його оцінки і управління їм.

У своєму дослідженні ми розглядаємо виробничо-господарський потенціал як цілосну інтегровану характеристику можливостей підприємства, що базуються на комплексній оцінці рівня використання усіх видів ресурсів. Виробничо-господарський потенціал на наш погляд характеризується чотирма основними рисами.

Перша риса. Виробничо-господарський потенціал підприємства визначається його реальними можливостями в тій чи іншій сфері економічної діяльності. При цьому не тільки реалізованими, але й нереалізованими по яким-небудь причинам.

Друга риса. Можливості будь-якого підприємства в більшості залежать від наявності ресурсів та резервів, не залучених у виробництво. Тому виробничо-господарський потенціал підприємства характеризується також і певним обсягом ресурсів, як залучених у виробництво, так і ні, але підготовлених для використання.

Третя риса полягає в тому, що виробничо-господарський потенціал визначається не тільки і не стільки наявними можливостями, але й ще навиками різних категорій персоналу для його використання з метою отримання максимального прибутку.

Четверта риса. Рівень і результати реалізації виробничо-господарського потенціалу визначаються також формою підприємства і адекватної до неї організаційної структури підприємства.

У сучасних умовах виробничо-господарський потенціал підприємства повинен відображати можливості по виробництву продукції, здатної стати товаром на ринку. Для того, щоб створити цілісний виробничо-господарський потенціал, адаптований до ринкового середовища, необхідно мати не тільки оцінку його стану, але й оцінку можливостей подальшого розвитку. Якщо для першої оцінки достатньо сформувати систему частинних і узагальнюючих показників, то для другої - необхідно врахувати певну сукупність факторів і умов.

Для оцінки виробничо-господарського потенціалу підприємства потрібна всеосяжна система показників, притому в основу конструювання такої системи повинна бути покладена структурна модель, що враховує не тільки фактичну динаміку, але й теоретичні передумови. У нашому уявленні така структурна модель системи показників по своїй концепції повинна враховувати наступні вимоги до її формування:

- загальнотеоретична інтерпретація, взаємопов'язання і цілеспрямування як окремих показників, їхніх груп так і усієї системи в цілому;
- забезпечення сумірності, односпрямованості показників груп, усієї системи;
- наявність у системі показників, що виступають як основні регулюючі параметри, опорні категорії;
- можливість регулювання значень величин показників у залежності від рівня використання ресурсів, що витрачаються і ефективності результату;
- можливість одержання прогнозу про спрямованість динаміки показників.

Виходячи з вищенаведеного, ми вважаємо, що виробничо-господарський потенціал підприємства доцільно характеризувати не одним, а сукупністю показників. Причому, у залежності від природи самого показника чи то застосовувати вартісну оцінку, чи натуральну.

Основні принципи запропонованої оцінки: системний підхід, поєднання кількісного виміру й якісної оцінки ресурсного і управлінського підходів, оцінки стану та можливостей відновлення і розвитку потенціалу.

Порядок оцінки виробничо-господарського потенціалу (ВГП): розробка методики діагностики ВГП; виділення об'єктів оцінки та виявлення елементів ВГП; формування системи факторів, що впливають на ВГП та визначення їх класифікаційних ознак; класифікація та виділення найбільш інформативної групи факторів; діагностика рівня використання ВГП; прийняття управлінських рішень щодо можливостей підвищення ВГП та формування стратегії розвитку підприємства.

Особливо актуальним і важливим є урахування всіх чинників, що формують і визначають потенціал і що дозволяють виробляти стратегію його ефективного використання. Чинники являють собою достатньо складний об'єкт вивчення, що характеризується різноманітними особливостями, і в залежності від цих особливостей по-різному враховуються при розробці стратегії використання і нарощування виробничо-господарського потенціалу. Множинність чинників обумовило їхню класифікацію по істотних ознаках [3].

З огляду на гідності і хиби проаналізованих класифікацій, у даній публікації розроблений підхід до класифікації чинників, що визначають використання і розвиток виробничо-господарського потенціалу з позицій керування цими процесами (табл 1).

Авторами даної публікації було здійснено діагностику потенціалу гірничого підприємства по досягненню визначеної тактичної цілі (у нашому випадку - мінімального рівня собівартості) за допомогою теорії нечітких множин.

Таблиця 1

Класифікація чинників, що визначають виробничо-господарський потенціал підприємства

Класифікаційні ознаки	Групи чинників	
За рівнем регулювання	- регульовані;	- природні;
За середою виникнення	- не регульовані;	- технічні і технологічні;
За ступенем впливу на об'єкт дослідження	- ендогенні;	- організаційні;
За природою факторів	- екзогенні;	- фінансово-економічні;
	- вхідні;	- соціальні;
	- вихідні;	- інформаційні

Проведені авторами дослідження на відміну від підходів, що існують, дозволили обґрунтувати поняття «виробничо-господарський потенціал», сформувавши класифікацію, закласти основи подальших наукових досліджень, спрямованих на управління потенціалом, що дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Список літератури:

1. Дидык Л.М., Лисовенкова И.М. Предпринимательский потенциал предприятия и проблемы его оценки // Академічний огляд. Економіка та підприємництво: НГАУ, ДАУБП, № 2, 2012.-С.90-93.
2. Фомин П. А. Особенности оценки потенциала промышленных предприятий [Електронний ресурс] / П. А. Фомин, М. К. Старовойтов // Корпоративный менеджмент. – Режим доступа: www.cfin.ru/management/manufact/manufact_potential.shtml
3. Федонін, О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст] / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 315 с.